

mentén. A lelőhelyen három homokdomb húzódik keresztül. A Ny-i végében található homokdomb oldalában egy régen használt, megközelítőleg 30 m átmérőjű, 5–6 m mélységű homokbánya található. A területről a kutatás megkezdése előtt irtották ki a gyümölcsfákat. A felszint bejárva kerámia nem került elő. Az előzetes hatástanulmányok alapján késő bronzkori, valamint Árpád-kori telep volt várható.

A terület É-i középső részén 2 régészeti jelenséget dokumentáltak. Mindkét objektum különálló, földbe mélyített kültéri Árpád-kori szabadtéri kemence. Az egyik jelenségben egy szájjal lefelé fordított, nyers színű, teljesen ép áldozati fazék került elő. Az objektum alján elkülöníthető az oldalfalba bevált kemence, az előtte lévő hamusgödör, valamint egy bejárati rész. A kemence fedett volt, a bejárati résznél oszlophelyek voltak megfigyelhetőek. A hamusgödör alja 3–4 cm vastagságban átgett. A másik kemence lejárati részénél négy lépcsőfok is megfigyelhető volt. A kemence betöltésének felső rétegében, 60 cm-es relatív mélységben ló maradványait dokumentáltak.

A leletanyag az elsődleges feldolgozás után az MNM-ben kerül végleges elhelyezésre.

A feltárás munkatársai: Majerik Vera régész; Erdei Krisztina és Farkas Gábor technikusok.

NICKLAS LARSSON

148. Kárász, Fekete-Petrőc-dűlő (KÖH 24741)

(Baranya megye) Kö

Kárász Ny-i határrészében, a Szalatnakra vezető út D-i oldalán a hagyomány szerint régen falu állt. A petrőci templom helyét 1960-ban Reuter Camillo találta meg földrajzi nevek segítségével. A lelőhelyet Patton Gábor és Máté Gábor korábban beazonosították, terepbejárásomon is ők kalauzoltak. 2011. március 28-án a Szalatnaki-patak DNy-i felén fekvő legelőn, a vízzel párhuzamos domb DK-i végén néhány nagyobb követ figyeltünk meg, átellenes, ÉNy-i végén pedig vakondtúrásból néhány pelyvás soványítású téglatoredéket és egy-két középkori cserepet gyűjtöttünk. A templom valószínűleg ezzel az objektummal azonosítható, de a másik, köves folt is bizonyára középkori épület helyét jelzi.

Munkatársak: Máté Gábor, Patton Gábor.

K. NÉMETH ANDRÁS

149. Kecskemét, Horváth-tanya I – II. (Mercedes vasúti kiágazás)

(KÖH 76651, 76655)

(Bács-Kiskun megye) Sza, A, H, Á, Kú

A DAIMLER AG Kecskemét D-i határában építette meg új gyárát, ami új iparvágány építésével járt. Ennek nyíltvonal kiágazása Kecskemét állomástól 6,5 km-re, a Városföldi elágazástól pedig 4,7 km-re, az 5-ös sz. főút átjárójának a közelében lesz.

A területen a KÖSZ munkatársai 2009. december 14-én, ill. 2010. május 21-én az előzetes terepbejárás (Fekete Csanád) közvetlen régészeti lelőhelyre utaló nyomot nem találtak, azon-

ban a terepi körülmények egyik esetben sem voltak ideálisak, az első alkalommal a friss szántás és a téli körülmények, míg tavasszal a sűrű gabona akadályozta a megfigyeléseket.

A Mercedes-gyár beruházási területén több nagy felületű települést is feltártak 2008–2009 folyamán, többek között a gyárterületen haladó vasúti nyomvonal teljes szakaszát is, de néhány szórványos síron kívül csak különböző korú településrészletek láttak napvilágot. Feltételezhető volt, hogy a gyárterületről D-re húzódó, intenzív dombhátakkal tagolt részen található a településekhez tartozó temetkezések. A tárgyalt vasúti nyomvonalszakaszhoz közel eső, Mindszenti-dűlő I. (RL-11, KÖH 59844) lelőhely közel érintette a gyárterület D-i határát. Az említett lelőhelyen egy több korszakú, nagy kiterjedésű, igen intenzív szarmata településrészlet került elő.³¹

A 2011. évi munkákat régészeti megfigyelés mellett végezték a kiágazás területén. Március 8–19. között 3 lelőhelyet lehetett lokalizálni. A kiágazás É-i szélénél a korábban már részben megkutatott RL-11 lelőhely kis részlete került elő. Ettől D-re egy szarmata temetőrészletet érintett a nyomvonal (Mercedes, vasúti kiágazás, Horváth-tanya I.). Újabb üres szakasz után, a következő dombhát aljában egy soros honfoglalás kori temető volt, míg a dombháton egy jelentősebb halmos szarmata temető került elő. A domboldal DK-i szakaszán egy avar település indult, mely egészen a Szeged–Kecskemét vasúti vonalig húzódik (Mercedes, vasúti kiágazás, Horváth-tanya II.).

A megelőző feltárást március 21. és április 15. között végeztük. A lehumusztolt 10 742 m²-nyi területből 8 962 m² bizonyult teljesen fedettnek: 147 objektumot tártunk fel, melyhez 176 stratigráfiai egységet rendeltünk.

Horváth-tanya II.: Az első ütemben az avar település jelenségeit tártuk fel. A korabeli lakóhely a korszakban megszokott ritkább, főként különféle kerítőárokossal szabdaltszerű települési struktúrát mutatott. A terület két végén volt egy-egy sűrűsödési pont, ahol nagyobb számú élelemtároló gödör került elő egy-egy kupacban. A településrészlet középső részén egy épület részlete esett a nyomvonalba, a padlóján tapasztalmaszarmadványokkal és a szövöszékre utaló karólyukokkal. A legkiemelkedőbb jelenség a terület K-i szélénél látott napvilágot. A nagy méretű, szabálytalan alapú foltként mutató objektum bontása során 5 egymásra ázott, előtérgödörös kemence került elő. Az objektumokban kisebb mennyiségű leletanyag volt, döntően kerámia és állatsont. Ezek alapján a településrészlet életét a 8. század második felétől a 9. század első harmadáig tartó időszakra keltezhetjük.

A településnyomokat követően egy magasabban kiemelkedő dombháton egy szarmata halmos temető részletét kutattuk. Összesen 10, döntően DK–ÉNy tájolású temetkezést tártunk fel, melyek közül 9 korabeli rablásnak esett áldozatul. A sírok közül 6-ot jelentős méretű körárok vett körül. Kiemelkedett közülük az a temetkezés, melynek igen nagy méretű, 420×200 cm-es sírgödörében – melyet 17 m átmérőjű árokkal kerítettek – egy gerendavázás sírípítménynek jelentős famaradványai voltak. A sírban lévő elhunyt kiemelkedő társadalmi helyzetére

31 RKM 2009, 240–241.

utal a temetkezés mérete mellett kardjának díszes bronzveretei, ezüst csizmaveretei és római üvegphara is. Az erőteljes rablás ellenére szinte minden sírból került elő leletanyag, többek között ezüstfibulák, övek, gyöngyök, egy római szíjvég, egy igen ritka csontveretes tarsoly, edények, római ezüstdenárok. Az egyik női sírban több mint 1000 gyönggyel díszített alsóruha maradványa volt. Az előkerült leletanyag alapján a temetőt a Kr. u. 3. század első felére keltezhetjük.

A lelőhely É-i felében két szarmata halom között egy honfoglalás kori, a 10. század végétől a 11. század első feléig keltezhető temető 21 ÉK–DNy tájolású sírja került elő. A temetkezések 3, többé-kevésbé egyenletes sorba rendeződtek. A sírokban főként kisgyermek és fiatal lányok voltak, mindössze 2-3, valószínűsíthetően férfi temetkezése került elő. Általános volt az edénymelléklet, mely csaknem minden esetben a fej jobb oldalán került elő. Szinte minden sírban kerültek elő különböző viseleti elemek, *torques*ek, hajkarikák, karperecek és gyűrűk.

A Horváth-tanya II. lelőhely teljes felületén 114 objektumot tártunk fel, melyhez 134 stratigráfiai egységet rendeltünk.

Horváth-tanya I.: A dombhát aljától nagyjából 120 m üres felület után, egy másik kiemelkedésen egy újabb szarmata temetőrészlet került elő. A lelőhely egy markánsan kiemelkedő dombháton található, kissé Ny-ra a Horváth-tanya II. feltárási helyszíntől. A területen néhány kisebb gödör és árokészlet mellett 18 szarmata sír került elő, de a szomszédos lelőhelyen előkerült szarmata temetkezésektől 120 m távolság választotta el, így kijelenthető, hogy nem egy közösség használta a két dombot temetkezési helyül.

A temetőrészletben a jellemző tájolás a DK–ÉNy, ill. K–Ny volt. A sírok mindegyike korabeli rablásnak esett áldozatul, néhányban csak kisebb csontkupacok maradtak a sírgödörben, ennek ellenére a feltárás legjelentősebb lelete ezen a területen került elő. A terület K-i végében elhelyezkedő temetkezés nagy méretű, téglalap alapú gödre padmalyos kialakítású volt, ami ritka a korszak temetkezési rítusában, egyértelműen keleti elem. Az erőteljesen rablott sír felsőteste teljesen bolygatott volt, de a lábak *in situ* maradtak. A bal comb mellett került elő egy kb. 45 cm hosszú és 15 cm széles, vaspálcákkal erősített, kerek vastagban végződő tárgy, mely alatt szépen magmaradt a tárgy fa alkatrészének lenyomata. A jelenség mindeztől párhuzam nélküli az alföldi szarmata *Barbaricum*ban, úgy tűnik, hogy az elsőként megfigyelt tegez maradványa került elő. Mint lovas nomád nép a korabeli *auctorok*, ill. a fennmaradt ábrázolások alapján tudjuk, hogy a szarmata hadviselés fontos eszköze volt az íj, de eddig ennek igen kevés régészeti nyoma ismert az Alföldről.

A többi temetkezésben is számos tárgy került elő, jó néhány edény, ezüst- és bronzfibulák (térd-, számszerj- és aláhajlított lábú), *torques*, karkötő, csatok, római denárok stb. Jellemző volt az alsóruha gyöngyös viselete, ennek 3 sírban is megmaradt a többé-kevésbé *in situ* nyoma. Az egyik sírban egy lánzsás harcos nyugodott, a lábánál egy római Drag 33-as típusú *terra sigillata* csészével.

A temetőrészletet az előkerült leletanyag alapján a szomszédos szarmata temetőhöz hasonlóan a 3. század első felére keltezhetjük.

A Horváth-tanya I. lelőhelyen összesen 32 objektumot tártunk fel, melyhez 41 stratigráfiai egységet rendeltünk.

A terület É-i szélénél a korábban már megkutatott RL-11 lelőhelyhez kapcsolódó nagy méretű kerítőárok részlete került elő.

A leletanyag a Katona József Múzeumba (Kecskemét) került. Munkatársak: Bacskai István, Németh Dániel, Sultis László.

Sz. WILHELM GÁBOR

150. Kecskemét, Talfája-dűlő, Talfái csatornától Nyugatra (KÖH 59165)

(Bács-Kiskun megye) R, Sza, A

2011. április 26. és október 14. között került sor a Kecskemét É-i elkerülő út 2. sz. lelőhelyén a megelőző feltárára. Összesen 20 491 m²-en három korszak emlékényaga került elő.

A *késő rézkori badeni kultúra* településének a tárológödreit, valamint egy kis méretű, kerek gödörben elhelyezett szarvasmarha temetkezését tártuk fel.

Legnagyobb számban a *szarmata település* objektumai kerültek elő: több ház, kemence, füstölő és kút. A házak földbe mélyítettek voltak, általában a ház közepén találtunk egy-egy oszlophelyet. Padlót, valamint tüzelőberendezés nyomát ezekben a házakban nem tudtuk megfigyelni. Előkerült egy házrész, amelyben viszont megtaláltuk a kemencét. A kemence sütőfelületét megújították, itt két rétegben találtuk meg a sütőfelület alatt az edénytöredékeket. Egy külső kemencénél ugyancsak egy rétegben feküdtek a sütőfelület alatt a cserepek.

Előkerült két olyan nagyobb objektum is, amelyről feltételezhető, hogy valamilyen műhely lehetett. Mindkettőnél megtaláltuk a földbe mélyített építmény padlójára épített kemencét. Mindkettő nagyon hasonló volt méretében és kialakításában is. Az épületekből és az épületek környékéről a kerámiaanyag mellett olvasztótégelyek töredékei is előkerültek. A szarmata telephez tartoztak még azok a nagy méretű és mély méhkas alakú tárológödörök, amelyekből jelentős mennyiségű leletanyag került elő. Ugyancsak a szarmata telep részét képezték az előkerült füstölők. A leletanyag nagy részét a kerámia-töredékek alkották. A jellegzetes korongolt, szürke színű kerámia mellett megtaláltuk a kézzel formált, durvább kivitelű házikerámia-töredékeit, valamint az apró kavicsos soványítású, hullámvonal-köteggel díszített, már a 4. századra jellemző edénytöredékeket is. Jelentős számban kerültek elő őrlőkövek töredékei is, az egyiknél jól látható volt, hogy egy kézimalom darabja lehetett.

Előkerült két *szarmata sír* is. Az egymás közelében előkerült temetkezéseket avar kori árok vágta el. A sírok É–D tájolásúak voltak. A női sírt már az avar időszak előtt kirabolták, a koponyát másodlagos helyzetben a mellkason találtuk meg. A lábfejeket az avar kori árok semmisítette meg. Melléklete orsókarika és bronzfibula voltak, valamint a boka körül megmaradtak a ruhát díszítő karneol- és üvegpasztagyöngyök. A közelben lévő férfisírban a jobb lábra ásták rá az avar kori